

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 4:30
סוף זמני ק"ש - 8:58
9:34 -
סוף זמן תפלה - 10:29
דף היומי לשבת: סנהדרין כ"ה

בס"ד, עש"ק פ' ויחי - שנת תשפ"ה לפ"ק

פרשת ויחי

ההפטרה: והנה אכתוב לך מה הוא סיבת ההפטרה כפי מה שמצאתי כתוב, שאנטיוכוס הרשע מלך יון גזר על ישראל שלא יקראו בתורה ברבים. מה עשו ישראל? לקחו פרשה אחת מנביאים שענינה דומה לענין מה שכתוב בפרשה של השבת ההיא. והמשל, בשבת בראשית קראו: "כה אמר הקל ה' בורא שמים" (ישעי' מב:ה), ולפ' נח קראו פרשת "כי מי נח זאת לי" (שם נד:ט), וכן כל פרשה ופרשה.

ועתה, אף שבטלה הגזירה, המנהג הזה אינו בטל, ועד היום קורין אותן הפרשיות של נביאים אחר קריאת התורה, ונקראה 'הפטרה' - לשון הפסקה, עכ"ל. ועיין בתוס' יו"ט (מגילה פ"ג מ"ד ד"ה לכסדרן) שהעתיק דברי התשבי.

ולפ"ז יש לומר שכאשר נשתעבדו ישראל תחת מלכות אנטיוכוס, התפללו שתחזור מלכות בית דוד. ואף לאחר שנצחו החשמונאים את אנטיוכוס, הרי מבואר ברמב"ם (הל' חנוכה פ"ג א"א): בבית שני כשמלכו יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם וכו' וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתיים שנה עד החורבן השני.

ועיין ברמב"ן על הפסוק בפ' ויחי: "לא יסור שבט מיהודה" (מט:י) שכתב: והכתוב הזה רמז, כי יעקב המליך שבט יהודה על אחיו, והוריש ליהודה הממשלה על ישראל וכו'. ולפי דעתי, היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה וכו' וזה היה עונש החשמונאים, שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואעפ"כ נענשו עונש גדול וכו' והגיע העונש בסוף למה שאמר רז"ל (ב"ב ג.): כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא - עבדא הוא, שנכרתו כולם בעון הזה וכו' שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד.

ולפ"ז שייכת ברכת 'מגן דוד' טובא לתקופה שבה נתקנה ההפטרה - כשמלכו אנטיוכוס ואח"כ הכהנים מבית חשמונאי. ומדוייקת היטב נוסח הברכה: שמחנו ה' אלקינו וכו' ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו, כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד. בא"י מגן דוד. [ניתכן שגם הכהנים חסידי עליון מבית חשמונאי שמלכו, הודו שהמלכות שייכת לזרע בית דוד, והסכימו לנוסח ברכת ההפטרה].

"וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד" (מט:טו). בספר חזון יחזקאל עה"ת מובא מהג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל: אם ראה "מנוחה כי טוב", מדוע "ויט שכמו לסבול"?

"ועשית עמדי חסד ואמת" (מז:כט). ופירש"י: חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול. בס' חיוכה של תורה איתא: הפירוש הוא שאף אחד אינו מצפה שיגמלו גם עמו חסד כזה ...

הג"ר שלמה קלוגר זצ"ל פירש: סתם חסד אין לדעת אם הוא חסד אמיתי, או שמה העני אינו כל כך עני, והחולה אינו כל כך חולה כפי שהם טוענים. לעומת זאת חסד עם מת הוא חסד אמיתי, שאין בו פקפק כלל ...

"לא יסור שבט מיהודה" (מט:י). בפרק ערבי פסחים (ק"ז): איתא: אמר רבה בר שילא, דצלותא [בשמו"ע חותמים ברכת 'את צמח דוד' בתיבות:] "מצמיח קרן ישועה". דאפטרטא [ברכת 'שמחנו' של ההפטרה חותמים בה:] "מגן דוד". וממשיכה הגמ': "ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ" (ש"ב ז:ט). תני רב יוסף, זהו שאומרים 'מגן דוד'.

ופי' הרשב"ם: 'כשם הגדולים אשר בארץ' - נתן הנביא אמר לדוד כן מפי הקב"ה, שכשם שחותמים ב'מגן אברהם', חותמין ב'מגן דוד'. 'הגדולים' - אברהם יצחק ויעקב. ואע"ג דבשלתן לא חתמין, היינו לפי שאין חותמין בשמים, כדכתיב "והיה ברכה", מיהו שלשתן נזכרין בברכת אבות. אבל דוד שהוא יחיד בברכה הקבועה לו [צ"ע], שהרי גם אליהו הוזכר בברכת 'שמחנו', במי יחתמו אם לא ב'מגן דוד'.

והנה לעיל כותב הרשב"ם: דאפטרטא - במס' סופרים תניא להו לברכות ההפטרה, ומפרש ד'מגן דוד' אומר [בהפטרה]. ובצלותא שייך לומר טפי 'מצמיח קרן ישועה' משום דרחמי ניהו ואנו מבקשין שיצמיח קרן ישועת ישראל. ורבינו שלמה ה' אומר משום הכי לא שייך למימר בתפילה 'מגן דוד', שכבר אמרנו 'מגן אברהם', ותרי חתימות כהדדי לא שייך בתפילה.

ויש להבין, הנה מבואר ברשב"ם למה לא חותמים 'מגן דוד' בתפילה, אבל למה הוכנסה חתימת 'מגן דוד' בברכות ההפטרה דוקא?

ושמא יש להסביר שייכות 'מגן דוד' להפטרה כך: בלבוש (או"ח סי' רפ"ד סע' א') איתא: ומפטרין בנביא מענינה של הפרשה. והטעם שמפטרין בנביא הוא, מפני שפעם אחת גזרו שמד על ישראל שלא יקראו בתורה, וקראו נביאים שבעה כנגד השבעה שהיו צריכים לעלות ולקרות בתורה. ולא היו קורין עם כל אחד פחות משלשה פסוקים, והרי בין כולם כ"א פסוקים. לכך, אע"פ שהשמד בטל, מנהגם לא בטל וכו', עיי"ש.

ובספר התשבי (ערך פטר) מבואר באיזו שעת השמד נתקנו קריאת

אלא, יש אנשים הסבורים כי בני ישיבה ותלמידי חכמים המוסרים עצמם לגמרי ללימוד התורה הקדושה, הוא מפני שאינם יודעים ומכירים את מנעמי העולם הזה, ולכן בחרו בלימוד התורה.

אבל האמת אינו כן, אלא מכירים הם את תענוגי העוה"ז, ואעפ"כ בוחרים בדברי התורה "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים" (תהלים יט:א).

וזהו שאמר יעקב ליששכר: "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה" - "בני יששכר יודעי בינה לעתים" יודעים שהמנוחה טובה והארציות נעימה, ואעפ"כ "ויט שכמו לסבול" - התורה טובה ונעימה להם יותר מכל תענוגות העוה"ז.

"נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר" (מט:כא). ברש"י איתא: ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה במס' סוטה (יג), עכ"ל.

בתורה תמימה (אות ל"ה) איתא: בגמ' כאן מבואר שהמשל [של נפתלי אילה שלוחה] הוא לענין קלות הרגלים ממש שהי' קל המרוץ, דמביא שם זה לענין המאורע, כשבאו לקבור את יעקב במערת המכפלה ובא עשו ועיכב, וביקש להראות לו שטר המכירה שמכר הוא ליעקב את חלקו במערה זו, וראו שעזבוהו במצרים ואמרו, מאן ניזיל להביאו? ניזיל נפתלי דקליל [קל לרוץ] כאיל.

טרם שנעייין בסיפור הנ"ל יש להקדים סיפור אחר אודות 'למדן' אחד שהי' קצת מפוזר (absent-minded) שפעם אחת אבדו לו את המשקפיים שלו, וכל מאמציו למצוא אותם לא הועילו. קודם שנתייאש לגמרי אמר לעצמו: הבה נעייין ב'סוגיא' זו של אבידת המשקפיים. קודם כל, יש לעייין: כיצד נאבדו. אם תאמר שאדם אחר בא וגנב אותן, יש להבין - איך בא לידי מצב זה שהוצרך לגנוב משקפיים של זולתו. אם הי' צריך הגנב למשקפיים, בטח שכבר רכש לעצמו משקפיים. ואם לא הי' צריך למשקפיים, למה לו לגנוב משקפיים של אחרים? אלא מאי? באמת היו לו משקפיים, אלא שאבד אותן. עכשיו יש להבין - איך יתכן שאדם שצריך משקפיים בכדי לראות היטב יאבד את המשקפיים שלו? אם הסיר אותן מעל ראשו, בוודאי הניח אותם על השלחן או במקום קרוב לו. אלא שיש להציע היכי תימצא אחר - שמא הגנב הי' מעייין באותיות קטנות שבספר, וכדי לראותן היטב הניח את המשקפיים שלו על ראשו ושכח אותן שם. והשתא דאתינן להכא אינו רחוק לשער דאותו האיש ששכח שהמשקפיים מונחים על ראשו ועי"ז בא לקחת את המשקפיים שלי אינו אדם זה, אלא דילמא אני הוא שעשיתי כך, ודילמא המשקפיים שלי באמת מונחים עדיין על גבי ראשי! וחישי מהר הניח ידו על גבי ראשו - ופלאי פלאים - מצא שם את המשקפיים האבודות! והביע ה'למדן' ההוא מתוך רגשי שמחה עצומה: כדאי הוא מאד לאדם שיהי' לו 'גמרא קאפ'!

מהסיפור הנ"ל יש להסיק שלפעמים כשמעיינים יותר מדאי קשה יותר לבוא לידי מסקנה נכונה. ובאמת לפעמים אינם באים לידי מסקנה כלל או שבאים למסקנה מוטעית. [ומהאי טעמא יש אנשים שאינם יכולים להחליט לישא אשה וכדו'].

במעשה זמרי, מבואר בגמ' (סנהדרין פב): "וירא פינחס בן אלעזר [וגו' ויקח רומח בידו"]. מה ראה? אמר רב, ראה מעשה ונזכר הלכה וכו' הבוהל ארמית קנאין פוגעין בו וכו', ושמואל אמר, ראה ש"אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה'" (משלי כא:ל) - כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב. [ופירש"י בא"ד: לפיכך הורה פינחס

הלכה בפני רבו ולא המתין ליטול רשות ממש, שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את כותית].

וכן מבואר ברמב"ם בהל' איסורי ביאה (פי"ב ה"ד-ה) דדין קנאין פוגעין בו שייך רק כשמחליטים מיד את הדין ואין מעיינים בו יותר מדי. וז"ל הרמב"ם: כל הבוהל כותית וכו' בפרהסיא וכו' אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי אלו משובחין וריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא ראי' לדבר זה - מעשה פינחס בזמרי. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה וכו' ואם בא הקנאי ליטול רשות מבית דין להרגו, אין מורין לו, ואע"פ שהוא בשעת מעשה.

וכן מצינו אצל קבורת יעקב, שהמעייין יותר מדאי אינו בא לידי החלטה ומסקנה נכונה. והראי' מהשבטים וחושים בן דן. בגמ' (סוטה יג). מסופר שכאשר באו השבטים למערת המכפלה לקבור את יעקב, בא עשו וערער על בעלות יעקב על מקום הקבר שבמערה. ומכיון שלא היתה שטר המכירה נמצאת שם אלא במצרים, החליטו לשלוח את נפתלי למצרים כדי שיביא את השטר.

בינתיים, חושים בן דן שכבדו אזניו משמוע ולא הביין את כל מה שקרה, שאל מה פשר עיכוב הקבורה, וכאשר הביין קצת את המצב, בא לידי החלטה מידית: ועד דאתי נפתלי מארעא דמצרים יהא אבי אבא מוטל בבזיון?! ומיד לקח מקל והכה את עשו על ראשו והרגו, ואז קברו את יעקב.

בס' אהל משה (ח"ד עמ' ע"ב-ג) מובא מספר שימושה של תורה אודות רבי דוד [דער בלינדער] זצ"ל מסלוצק, רבו של הגר"ח, שלמד עם תלמידיו בתקופת הקנטוניסטים - התקופה שבה היו חוטפים ילדים לעבודת הצבא, והיו עוקרים אותם ממשפחותיהם לעשרות שנים. החטיפות היו מתבצעות לעיתים מזומנות, לרוב בתחילת החורף, ומפחד החוטפים היו הילדים מתחבאים במרתפים ובמקומות מסתור.

תקופת המחבוא נמשכה שבועות רבים, וחלילה היה לרבי דוד לבטל את הילדים מתלמוד תורה כל אותה עת. היה רבי דוד מתחבא יחד עם, ולומד איתם במקומות מסתורם.

כאשר הגיעה עת החטיפות, והילדים נחבאו ואינם, התגייסה המשטרה לחפשם. עבר אחד השוטרים ליד המרתף, ושמע קול לימוד בוקע ממעמקי האדמה. נכנס פנימה וחשף את המחבוא. תפס את אחד הילדים, והחל לגררו החוצה, קם רבי דוד, וסטר לשוטר. היה זה מעשה נורא, אין לנו מושג מה היתה משמעותו באותם ימים - לסטור לשוטר הממלא את תפקידו מטעם הצאר. הדבר גבל במרידה במלכות! בקושי רב השקטו את הענין.

פנה רבינו הבית הלוי אל רבי דוד ושאלו "ר' דוד, הכיצד זה העזתם לסטור לשוטר?"

התנצל רבי דוד וענה: "יאמין לי רבינו, שלא עשיתי זאת בכוונה תחילה! הנני ואסביר זאת לרבינו. הנה עומדים היינו באמצע הסברת דברי התוס', ופתאום נכנס איזה גוי, תפס ילד, והתחיל לגררו החוצה. מבין רבינו? הן היה זה באמצע ההסבר בתוס'! הוא בא והפריע לנו באמצע... באמצע הסברא של התוס'?!... (שימושה של תורה)

[שמעתי, שהחפץ חיים זצוק"ל היה מספר מעשה זה, ומתאר בהתרגשות את העמילות בתורה מתוך ניתוק מהעוה"ז].

שמעתי אודות תלמיד חכם אחד שכתב מאמר ארוך בנושא אם אשה יכולה להיות נזירה, או אם דין נזירות שייך רק לאנשים.

ק"ח:כה), פירש המצודת דוד: אבקש את ה' הושיעה עתה והצליחה עתה].

בספר אוצר הרבי ר' העשיל (בעל חנוכת התורה) עה"פ ב' ואתחנן: "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'. רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (ג:כה-כו) איתא: צריך ביאור, מה מדייק "בדבר הזה"? ו"ל דבמס' שבת (פ"ט). אחר הויכוח שניצח משה רבינו את המלאכים שבקשו: "תנה הודך על השמים", איתא שם: מיד כל אחד ואחד [מן המלאכים] נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר: "עלית למרום שבית שבי" וכו', עיי"ש. ואיתא בשם הקדמונים דמיכאל, למדו כשצריך לרחמים, אם יתפלל ויאמר ב' פעמים בתפילתו "נא" [בגימטריא: "מיכאל" עם הכולל] תקובל תפילתו. וחכמי קאשטיליא פירשו, לפי זה התפלל משה על מרים מצרעתה: "קל נא רפא נא לה" (במדבר יב:ג), שהוא בגימטריא כנ"ל, ומיד נענה, לפי זה הכא נמי התחיל משה בתפילתו: "אעברה נא" ודעתו הי' להזכיר מיד עוד פעם "נא". משום הכי אמר הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" - דהיינו ב"נא" - שלא יוסיף לומר "נא" עוד פעם, עכ"ל. וקעין זה הביא החיד"א בס' נחל קדומים עה"פ: "אעברה נא וגו'".

בספר הלכה ברורה (סי' קט"ו סע' ב') איתא: בברכת "ראה נא בעניינינו", יש אומרים "ראה בעניינינו" בלא תיבת "נא". בהערה איתא: כן כתב בשו"ת מהרש"ל (סי' ס"ד), והובא בכנסת הגדולה ובשיירי כנסת הגדולה (הגהות הטור), וביאר כן בכוונתו, ושכן כתב בשמו במטה משה (סי' קל"ד). וכן דעת העולת תמיד (סק"א). והפרי חדש (סי' קט"ו) כתב שכן הוא נוהג, אע"פ שאין נוהגים כן.

אולם, מנהג הספרדים ועדות המזרח וכן מנהג רוב קהילות האשכנזים לומר "ראה נא בעניינינו". בהערה מובא: כן איתא בתנא דבי אליהו (ריש פרק י"ט), וברמב"ם (סדר תפלות כל השנה), ובאבודרהם (סדר שחרית של חול), ובספר חסידים (סי' תקנ"ג). וכן הסכים הכנסת הגדולה ובשיירי כנסת הגדולה (הגהות הטור), ושכן הוא בטור ובכל בו ובכל סידורי ספרד. וכן דעת האר"י בשער הכוונות (דרוש ו' דתפלת העמידה). וכן כתב הלוש והמגן אברהם (סי' קט"ז), [והביא שכן כתב המגלה עמוקות], והאליה רבה (סי' קט"ו סק"ד), והיד אהרן (הגהות הטור), והמאמר מרדכי (סק"א), והברכי יוסף (סי' קט"ו סק"א), והשלמי ציבור (דף קכ"ה ע"ג), והמשנה ברורה (סי' קט"ו סק"א). ועיין עוד באורך בענין זה ביפה ללב (סק"ג), ובכף החיים (סק"ו).

בספר מאור עוז (ח"ד עמ' תקפ"ט) איתא: הטעם לומר "ראה בעניינינו" בלי 'נא' כיון שכן מצינו בפסוק "ראה עניי ועמלי", כדכתב הפר"ח. ובערוך השלחן כתב שהטור לא מנה מספר התיבות בברכה זו, אבל בספר פרי עץ חיים מנאה שהיא י"ז תיבות, ולפ"ז צ"ל "ראה בעניינינו" ולא "ראה נא" וכן דעת מהרש"ל בתשובה (סי' ס"ד). ויש מי שכתב לומר דוקא "ראה נא" (מג"א) ולא ידעתי מי הוא שיכול להכריע להיפך מדעת האר"י ז"ל והמהרש"ל מסייע לו, עכ"ל. ודבריו צ"ב שהרי המג"א הביא שכן כתב המגלה עמוקות, ובסי' מ"ו סע' ו' הבאנו שהפוסקים חלקו על האר"י לברכת הנותן ליעף כח ועוד עיי"ש מה שצינו בזה. וגם יש לעיין על תמיהתו - והרי בשאר התפלה מודה שיש נוסחאות שלא כאר"י. ועיין בסי' ס"ח סע' ב' מש"כ שלא לשנות נוסח התפלה לנוסח האר"י. וגם הברכ"י ס"ל שאומר "ראה נא" ושכן נוסחת האר"י. והטור והרא"ש הביאו שבנוסחא "ראה נא" מצינו כמה גירסאות בראשונים. וטענתו על מה שיש בברכה זו י"ז תיבות, היום שנדפס סידור הרוקח מצינו גם שכתב שיש י"ז תיבות, וסיים שלבעל הסוד צ"ל כאן י"ח תיבות כנגד הפסוק "ראה ראיתי וגו'" שיש שם י"ח תיבות, וע"כ י"ל ראה נא בעניינינו [וברמב"ם יש תוספת בקשה ודון דיננו ומהר לגאלנו].

לאחר שהדפיס את המאמר אשר בו הראה חילו באורייתא בבקיותא ועמקות נפלאה, העיר אחד לבעל המאמר: אילו פתחת חומש לתחילת פרשת נזיר שבפרשת נשא היית רואה חיש מהר פתרון השאלה, משום שכתוב שם מפורש - שחור על גבי לבן: "איש או אשה כי יפלא לנדור נדר נזיר" (לד:ב).

עוד דוגמא של עיון יתירה שמביאה לידי טעות: שאלתי הרבה אנשים אודות שמות שני בני לוט שילדו מבנותיו, וכולם שידעו כל הדרשות של חז"ל השיבו פה אחד: "עמון ומואב". אמנם, זה אינו צודק. בנו הראשון באמת נקרא מואב, אמנם שם בנו השני מפורש בפסוק: "והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי", הוא אבי בני עמון עד היום" (בראשית יט:לח).

היוצא מכל הנ"ל הוא שיש לברר כל שאלה שבאה לידי בשכל הישר, אבל לא לעיין בה כל כך ולהתייעץ אצל כל כך הרבה אנשים עד שלא יוכל לבוא לידי החלטה, או עד שיבוא לידי החלטה מוטעית.

בענין אמירת 'נא' בברכת גואל ישראל בתפילה ובברכת 'רחם' בברכת המזון וביעל המחיה

לאחר שחזרו האחים מלקבור את יעקב חששו: "לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו" (נ:טו), ובקשו מבני בלהה לבקש ממנו מחילה בשם אביהם בלשון הזה: "אנא שא נא פשע אחיך וחסאתם כי רעה גמלוך ועתה שא נא לפשע עבדי אלקי אביך" (שם:יז).

הנה תיבת "נא" יש לה כמה פירושים: א) לשון בקשה כמו שאחז"ל: אין נא אלא לשון בקשה [עיין במדרש תנחומא ב' וירא עה"פ "קח נא את בנך" (כב:ב), וכן בתנחומא ב' תולדות עה"פ: "יקום אבי ויאכל מציד בנו" (כו:לא) איתא: אבל יעקב לא אמר כן, אלא נא בלשון בקשה - "קום נא שבה ואכלה" - שלשונו לשון בקשה, לשון שפלות וענותנות].

ב) לשון עכשיו. ועיין בתרגום אונקלוס ב' וירא עה"פ: "ויאמר הנה נא אדוני סורו נא" (יט:ב), שתירגם ה"נא" הראשונה: "בבעור" [בבקשה], וה"נא" השני: "כען" - עכשיו.

ועיין בפירוש רבי יוסף בכור שור עה"פ: "אל תאכלו ממנו נא" (שמות יב:ט) שכתב: תרגם אונקלוס: כד חי, כי "נא" [פירושו: עתה. הוא לפי שצוה הקב"ה לאכלו בחפזון, אמר, אל תמהרו כל כך עד שתאכלו אותו חי, מיד שיתחמם באש, כאדם שאומר: "נאכל אותו נא" - עתה מיד, מהרה, ולא נמתין עד שיתבשל, עכ"ל.

והנה, בפרשת ויחי עה"פ: "אנא שא נא וגו' ועתה שא נא" תירגם אונקלוס "אנא" "בבעור" [בקשה]. וכן בתרגום יונתן איתא: "במטו" [בבקשה]. ובתרגום אונקלוס תירגם את שתי תיבות "נא": "כען" [עכשיו]. אמנם בתרגום יונתן תירגם את תיבת "נא" הראשונה: "כדון" [עכשיו], ואת תיבת "נא" השני: "בבעור" [בבקשה].

לפי הגמ' (יומא פז). "אנא" ושתי תיבות "נא" כולן לשון בקשה הן, דאיתא שם: כל המבקש מטו [בקשה או מחילה] מחבירו, אל יבקש ממנו יותר מג' פעמים, שנאמר: "אנא", "שא נא", "ועתה שא נא".

אגב: את הפסוק: "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא" (תהלים

והכרעת המ"ב שאין לזוז מן המנהג שאומרים ראה נא בענינו, וכן אמר לי מו"ר הגר"ק זצ"ל שהוא אומר ראה נא, אלא שאמר שאין מזה הוכחה כיון שכך הורגל לומר.

בספר מעין גנים (מובא בס' טללי אורות - ביאורי תפילה, ח"ד עמ' רי"ט) איתא: בברכה זו נרמזת שנת החושך והאפילה, היא שנת גירוש ספרד שהיתה בשנת רנ"ב (1492) לפ"ק [לפרט קטן, ר"ל בלי לחשוב שנות האלפים]: "ראה נא בענינו" ראשי תיבות רנ"ב.

הברכה השלישית של ברכת המזון מתחלת בתיבות: "רחם ה' אלקינו" או "רחם נא ה' אלקינו". בספר מקורות התפילה (ח"ב עמ' 341) איתא: בזוהר (ח"ב קפ"ט ע"ב) כתוב נוסח "רחם על ישראל עמך". ונחלקו בראשונים ובפוסקים האם יש להוסיף תיבת "נא", שיש אומרים שאין לומר כי אם ירחם ה' אלקינו (רמב"ם הל' ברכות פ"ב ה"ד, שו"ע או"ח סי' קפ"ח סע' ד', ובליקוטי מהרי"ח הביא כן בשמם ובשם סידורי ספרד) או "נחמנו ה' אלקינו". אבל יש שמוסיפים ואומרים "רחם נא" (חיי אדם כלל מ"ז, ומטה אפרים סי' תרי"ט סע' א', ובס' תפארת שלמה פ' פינחס ד"ה שאו). וכן הוא בסידורים המצויים בידינו.

בספר ברכת החיים (ח"ב עמ' רי"ד-רט"ו) איתא: בנוסח שאומרים [בברכת "על המחיי":] "רחם נא ה' אלקינו", ובמנהג ברורה וכן במג"א וכן בבית יוסף לא מוזכר אלא "רחם ה' אלקינו" בלי תיבת 'נא' ואיני יודע מהיכן נלקח זה. ולא מצאתי כעת שום מקור לתיבת "נא". ובברכת המזון ג"כ במקורות אי' בלי תיבת "נא" (עי' שו"ע סי' קפ"ח סע' ד'), ובשם הגר"א מובא להוסיף תיבת "נא" (עי' משנ"ב שם

סק"י). ובנוסחאות הסידורים מובא "רחם נא". ואולי משם השתרכב המנהג לומר כן גם בעל המחי'. וחשבתי הטעם למה בברכת המזון אומרים, שם הוי תחילת ברכה, ואי' בגמרא (חולין צ"א:) שחביבין ישראל יותר מן המלאכים שהם מזכירים את השם רק לאחר ג' תיבות - "קדוש קדוש קדוש", וישראל לאחר ב' תיבות - "שמע ישראל", וג"כ כל תחילת ברכה רואים שהוא בב' תיבות לפני ה' - 'ברוך אתה', וכן בברכת המזון שאינו מתחיל בברוך יש ב' תיבות - 'נודה לך', ו'רחם נא', ולכן נהגו לומר 'נא'. משא"כ בברכה מעין ג' שהוא באמצע ברכה לא שייך טעם זה. ועכ"פ צריך לידע מהיכן המנהג הנפוץ הכתוב בסידורים לומר 'נא' גם במעין ג'.

ובסידור הרב כתוב בברכת המזון בלי 'נא', ובמעין ג' כתוב שם 'רחם נא', ויש לידע סיבת הדבר. ועכ"פ סברא הנ"ל לדמות לשמע ישראל אינו פשוט כלל עכ"פ לפי הנוסח בברכת המזון לומר "רחם ה' אלקינו", וליכא ב' תיבות. ואולי זה יכול להיות הסבר למה שהתקבל בתפוצות ישראל לומר כן, והנח להם לישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם.

בסידור מה"ר שבתי סופר מפרעמישלא - הגדה של פסח וברכת הנהנין (עמ' י"ז) מובאים עוד מקורות לומר "רחם נא", ביניהם: יסוד ושורש העבודה (שער ז' פ"ט), סידור שער הרחמים (שקלאוי תקמ"ח), והמ"ב סי' קפ"ח סק"י. ומובא שם: לשון "רחם נא" נמצא ב"והוא רחום" של שני וחמישי - "הבט נא", "רחם נא". וראוי לציין שאפילו האומרים "רחם נא" בברכת המזון, אינם אומרים אותו בהפטרות.

TORAH LODAAS

PARSHAS VAYECHI
© COPYRIGHT 2025
BY RABBI MATIS BLUM Z"L

נדב בן דבורה לרפ"ש
רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש
צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש
לז"נ פעסא רחל בת דבורה

"וידגו לרוב בקרב הארץ" (מח:טז). "בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (מח:כ). ותירגם יונתן: יברכוך בית ישראל ית ינוקא ביומא דמהולתא וכו'

"May they multiply [as fish] in the midst of the land."

"May Israel bless [their children] with you by saying, 'May G-d make you as Efraim and Menashe'..."

The Targum Yonoson explains that when the people bless the child on the day of his circumcision they should say "May G-d make you as Efraim and Menashe."

Why did Yaakov bless Efraim and Menashe that they be as fish in the midst of the land?

The Meforshim explain that while other animals may be born *Tohor*, they can become forbidden later on in their lives because they may become *Neveilos* or *Treifos*. However, concerning a fish, once it is born pure [from a pure species] it can never become impure.

This is the blessing that Yaakov gave to Efraim and Menashe: Just as you have come into this world with purity, so may you lead the rest of your lives free from sin.

And it is for this reason that we wish a newborn baby on the day of his Bris: כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה - Just as he has fulfilled this first Mitzva of Bris Milah with purity and sanctity, so too may he enter the other stages of his life with the same *Kedusha*.

"בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה" (מח:כ)

"With you [as an example] shall Bnei Yisroel bless [their children], saying, 'May Hashem make you like Efraim and Menashe ...'"

The Targum Yonoson writes that children were given this *Bracha* on the day of their *Bris*.

Why were Menashe and Efraim used as an example for all future generations, and why do we bless Jewish children that they should be like Efraim and Menashe?

Hagaon Rav Shlomo Bloch, Z"TL, explained that although Efraim and Menashe were the third generation from Yaakov they were counted among the *Shevatim* who were the second generation from Yaakov. Since it is known that as generations proceed they tend to become weaker spiritually, the accomplishment of Efraim and Menashe to

have achieved the status of a previous generation - is most unique.

It is for this reason that we bless our children that they be bound to the spiritual greatness of previous generations.

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

The Shulchan Aruch (O.C. 218), based on the Gemorah (Brachos 54a) rules that when one passes a place where a miracle occurred to him, he recites the Bracha of "שעשה לי נס במקום הזה".

The Teshuvos B'tzeil Hachochma (V:62) discusses whether a survivor of the concentration camps should recite that Bracha when returning to visit.

He rules that when the survivor returns to visit, he should look at the entire expanse of the camp and try to focus on the place that he stood at the time that he was liberated.

If a few survivors of a death camp are together, they recite: בא"י אמ"ה שעשה לנו נסים במקום הזה.

If one spent time in a number of camps, when he comes to one camp he should say: בא"י אמ"ה שעשה לי נסים במקום הזה ובמחנה פלונית ובמחנה פלונית.

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) Is it permissible to wear Tzitzis in a cemetery?
- 2) May one name a child after someone who preceded Avrohom Avinu?
- 3) When Yoseif went to ascend the throne of Egypt, all of the Egyptian princesses attempted to attract his attention, but he ignored them. How was he rewarded for this?
- 4) Who killed Eisov?
- 5) How old were Menashe and Efraim when they were blessed by Yaakov?
- 6) Which articles of clothing did Yaakov bequeath to Yoseif?
- 7) On which day and what time of the day did Yoseif die?
- 8) According to the simple *Peshat*, why did Yaakov not bury Rochel in the *Me'aras Hamachpeila*?

- 9) Where were Eisov's head and body buried?
- 10) Which seven people in Sefer Bereishis resembled each other? (My thanks to Rabbi Eliezer Stern *shlita*, for this question).

ANSWERS

- 1) It is permissible to wear Tzitzis in a cemetery. However, they should not be exposed (Orach Chaim 23).
- 2) According to the Mabit, one should not name a child after someone who lived before Avrohom. However, the Knesses Hagedola, and the Teshuva Mei'ahava disagree (see Pischei Teshuva Yoreh Deah 265:6).
- 3) Yoseif was rewarded for ignoring the Egyptian princesses, by having descendants - the daughters of Tzlofchod - who had a section of the Torah written in their merit (Bereishis Rabba 98:18).
- 4) According to various opinions in the Midrash, Eisov was killed either by Yaakov (Yalkut Shimoni, Vayishlach 133), by Chushim ben Dan (Sota 13a), or by Yehuda (Midrash Shocheir Tov 18:32).
- 5) 22 years old (see Ta'ama D'kra and Lemechaseh Atik).
- 6) The clothing of Adam Harishon (Bereishis Rabba 97:6).
- 7) On Shabbos at Mincha time (Zohar II:156, cited in Lemechaseh Atik).
- 8) Yaakov did not want to be ashamed in front of his ancestors for having married two sisters. And since he married Leah first, he buried her in the *Me'aras Hamachpeila* (see Ramban 48:7).
- 9) According to the Pirkei D'Rebbi Eliezer (39), Eisov's head was buried in the *Me'aras Hamachpeila* while his body was sent to *Har Sei'ir* for burial. According

to the Targum Yonoson (50:13), the sons of Eisov buried their father in the field that was next to the *Me'aras Hamachpeila*.

- 10) Avrohom, Lot, Eliezer, Yitzchok, Yaakov, Yoseif and Adam Harishon.
 - a) Lot resembled Avrohom (Rashi, Bereishis 13:8).
 - b) Eliezer resembled Avrohom (Bereishis Rabba 59:8).
 - c) Yitzchok resembled Avrohom (Rashi 25:19).
 - d) Yaakov resembled Avrohom (Bereishis Rabba 95, Midrash Hagadol, cited in Torah Sheleima 47:8 note 19).
 - e) Yosef resembled Yaakov who resembled Avrohom (Rashi 37:2).
 - f) Yaakov resembled Adam Harishon (Baba Metzia 84a).

NOW AVAILABLE

The sefer **נר מתתיהו** is available for purchase:

- in seforim stores
- via shipping by emailing torahlodaas@gmail.com
- by picking up in Monsey, Queens, or Lakewood. Please be in touch via email.

The sefer **מצא טוב** on **שמחות** and the set of Torah Lodaas volumes 1-5 are available for purchase. Email to purchase.

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

*The material for this issue has been reprinted
from previous years*